

Utbildningsdepartementet

Statens skolverk
106 20 Stockholm

Uppdrag om skolans värdegrund

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Statens skolverk att genomföra insatser som främjar, stärker och sprider kunskap om skolans värdegrund, såsom den beskrivs i läroplanerna för förskolan (Lpfö 98), obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen, fritidshemmet (Lpo 94) och de frivilliga skolformerna (Lpf 94). I uppdraget ingår fem delar.

1. Myndigheten ska på ett pedagogiskt och lättillgängligt sätt via sin webbsida informera om det arbete som myndigheten och andra statliga myndigheter utför som syftar till att stärka och utveckla skolans arbete med värdegrundsfrågorna. Informationen bör även innehålla aktuella styrdokument för ovan nämnda utbildningsformer, konventioner om mänskliga rättigheter, utvärderingar samt sammanställningar av aktuell forskning och undersökningar om värdegrundsfrågor.
2. Myndigheten ska genomföra en uppföljande studie av skolornas värdegrundsarbete. Studien bör bl.a. omfatta en jämförelse av olika sätt att organisera ett värdegrundsarbete, t.ex. mellan skolor där delar av arbetet bedrivs fristående från övrig undervisning och skolor där arbetet är mer integrerat i den övriga undervisningen.
3. Med erfarenheterna från denna studie samt tidigare satsningar på skolans värdegrund ska myndigheten utveckla material till stöd för lärare och skolhuvudmäns värdegrundsarbete. Stödmaterialiet ska vara verksamhetsanpassat och innehålla konkreta verktyg och arbetsmetoder. Myndigheten ska i detta arbete även tydliggöra rättighetsperspektivet utifrån barnkonventionen och andra centrala konventioner om mänskliga rättigheter. Vidare ska

myndigheten ta tillvara de positiva erfarenheter som finns lokalt.

4. Myndigheten ska i samråd med Diskrimineringsombudsmannen och Statens skolinspektion även utarbeta ett stödmaterial om diskriminering och kränkande behandling utifrån vad som föreskrivs i diskrimineringslagen och skollagen. Materialet ska vara tydligt och anpassat till respektive verksamhetsform.
5. Myndigheten ska genomföra regionala konferenser för att sprida kunskap om det arbete som myndigheten vidtagit med anledning av punkterna ovan. Spridandet av kunskap om skolans värdegrund och arbetet mot diskriminering ska ske med utgångspunkt i det samlade uppdrag om värdegrund som återfinns i läroplaner och kursplaner och kan också utgöra en del i implementeringen av en ny samlad läroplan för grundskolan och motsvarande skolformer.

För uppdraget får myndigheten under 2009 använda högst 2 miljoner kr från det på statsbudgeten under utgiftsområde 16 för budgetåret 2009 uppförda ramanslaget 1:5 Utveckling av skolväsende, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg, anslagspost 9. Den totala kostnaden för uppdraget beräknas till 4 miljoner kr. Regeringen avser att, under förutsättning att riksdagen anvisar medel för ändamålet, för uppdraget fördela 1 800 000 kr år 2010 och 200 000 kr år 2011.

För samtliga delar gäller att myndigheten ska samråda med Statens skolinspektion, Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut, Barnombudsmannen, Diskrimineringsombudsmannen, Forum för levande historia, Ungdomsstyrelsen, Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige samt andra relevanta myndigheter. Myndigheten ska löpande samråda med elevrepresentanter och berörda intresseorganisationer.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 31 mars 2011.

Skälen för regeringens beslut

Den svenska skolan ska, med demokrati och mänskliga rättigheter som utgångspunkt, ge alla elever en förståelse för vårt samhälles grundläggande värden och för vad allas lika värde innebär i praktiken. Skolan ska även präglas av ett samtalsklimat och en arbetsmiljö där alla elever och all personal bemöts med respekt. Skolorna ska inte vara värdeneutrala och måste aktivt arbeta för att förebygga och motverka kränkningar i form av ord och handlingar. Rasism, främlingsfientlighet, homofobi, sexism, könsdiskriminering, diskriminering av personer med funktionshinder, mobbning och andra former av kränkningar är tydliga indikatorer på ett intolerant klimat. Samtidigt ligger inte ansvaret för att fostra eleverna till trygga vuxna enbart på skolan. Huvudansvaret för

elevernas fostran är föräldrarnas, och skolans uppgift är att stödja dem i deras uppdrag. Ett gott samarbete mellan hem och skola är därför en förutsättning för ett framgångsrikt värdegrundsarbete.

Flera undersökningar¹ visar emellertid att det finns brister i skolors värdegrundsarbete. Av undersökningarna framgår att det förekommer våld, både elever emellan och av elever riktat mot lärare, samt rasism i skolan. Vidare visas bristerna genom elevernas språkbruk och förekomsten av andra kränkningar t.ex. mot elever med funktionsnedsättning. Framförallt känner sig de yngre eleverna mindre trygga i skolan än de äldre.

Skolverket har haft i uppdrag att kartlägga förekomsten av diskriminering i form av trakasserier på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionsnedsättning samt att följa upp tillämpningen av lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever (U2006/5849/S). I myndighetens redovisning av uppdraget framkom att nio av tio skolor visserligen har upprättat likabehandlingsplaner, men att närmare tre av fyra skolor har brister i planen. I många fall har elevernas medverkan i arbetet med likabehandlingsplanen varit bristfällig. I uppföljningen av tillämpningen av lagen konstaterades vikten av att information om lagstiftningen är målgruppsanpassad och utgår från verksamhetsformernas behov.

Det finns också undersökningar som visar att kunskapen bland elever om sina rättigheter enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) är bristfällig.

Resultatet från dessa rapporter är oroande. En trygg skolmiljö som präglas av generositet och ansvarstagande har stor betydelse både för elevernas inlärning och utveckling som för samhället i stort. Trygga elever som känner sig sedda och uppskattade har bättre förutsättningar att uppnå kunskapsmålen och utvecklas till ansvarstagande vuxna. Tidigare statliga satsningar på trygghet och studiero bör därför kopplas samman med insatser som främjar, stärker och sprider kunskap om skolans värdegrund, riktade mot både lärare och elever.

Skolan måste också utveckla konkreta metoder och verktyg för att möjliggöra en diskussion med eleverna kring etiska frågor, moraliska dilemman och empatisk förmåga, som utgår från situationer ur deras egen vardag. Det behöver även tydliggöras att skolans värdegrund utgår från internationella konventioner om mänskliga rättigheter, som bl.a. barnkonventionen.

¹ jfr Statens skolverks rapport *Attityder till skolan* (rapport 299), rapport från Barnombudsmannen (enkätundersökning 2001) och rapport från Arbetsmiljöverket (Rapport 2006:7)

Skolans arbete för att förebygga och motverka mobbning och annan kränkande behandling bör ses som en del av ett större arbete för att främja och levandegöra skolans värdegrund. Ett annat område att utveckla rör elevers inflytande och delaktighet i skolans arbete enligt vad som följer av barnkonventionen. Ett av målen för den nationella ungdomspolitikens är att alla ungdomar ska kunna utöva verkligt inflytande. Skolan ska också ges möjligheter att inkludera föräldrarna i värdegrundsarbetet, inte minst kring de gemensamma regler som ska gälla i skolan.

Mot denna bakgrund bör Skolverket ges ett uppdrag som syftar till att främja, stärka och sprida kunskap om skolans värdegrund.

På regeringens vägnar

Jan Björklund

Leo Gumpert

Kopia till

Finansdepartementet, Ba
Integrations- och jämställdhetsdepartementet, Disk, Dem
Socialstyrelsen
Statens folkhälsoinstitut
Barnombudsmannen
Statens skolinspektion
Diskrimineringsombudsmannen
Ungdomsstyrelsen
Forum för levande historia
Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige